

מוגנות והמסתעף 21 – איך שומרים על אמונת חכמים

מאת: יהושע ברמן.

להצטרף לרשימת התפוצה יש לשלוח מייל לכתובת: RBSA613@GMAIL.COM

אחד מחברי הקבוצה שלח את השאלה הבאה:

איך זה ששומעים על אנשים הנחשבים גדולים וחשובים שיכולים להרשות לעצמם חופש פעולה בתחום הזה? זה מערער לפעמים את כל האמונה בצדיקים וגדולים. איך ניתן להמשיך עם יציבות ואמונת צדיקים? יש המון סיפורים כאלה. איך מבחינת המבט שלהם זה לא סותר אחד לשני? זו שאלה מאוד חשובה. אפילו קריטית. אבל צריכים לעשות קצת סדר.

בסקירה מאוד גסה, יש שני סוגי פוגעים בקשר לשאלה הזאת. סוג אחד של אנשים שהם "צדיקים שנפלו", ועוד סוג שהם בעצם רמאים שתמיד הם היו רשעים רק שהתחזו כצדיקים.

בקשר לשאלה הנוכחית, המשבר הגדול בא בעקבות פרשיות הקשורות לסוג הראשון, צדיקים שנפלו.

דבר ראשון, צריכים לזכור שחז"ל כבר גילו לנו כי כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה נ"ב). קרח היה אחד מענקים הגדולים בדור המדבר (במדבר רבה יח:ג ותנחומא פרק ה'), ובכל זאת הוא איבד את הכול. ירבעם בן נבט הושווה לדוד המלך ובתחילה אף הוקדם לו (סנהדרין קב.), ובסוף הוא הפך לסמל החוטא ומחטיא לדיראון עולם (אבות הי"ח). אלישע בן אבויה היה רבו של התנא רבי מאיר ובכל זאת הפך ל"אחר". יוחנן כהן גדול שימש שמונים שנה ובסוף נעשה צדוקי. דואג האדומי היה אב בית הדין ואיבד את כל העולם הבא בגלל מה שהוא הלשין על נוב עיר הכהנים והרגם.

גם בהיסטוריה הרבה יותר קרובה ישנם דוגמאות של צדיקים שנפלו. הגאון יעב"ץ מתאר באריכות בספרו מגילת ספר איך שהיו כמה וכמה רבנים גדולים שנלכדו ברשת השבתאות. היעב"ץ כותב בארוכה שלא רק שהאמינו ששבתאי צבי שר"י היה המשיח, אלא שהיו גם כאלה שהשתתפו במעשי הזוועה של ע"ז וג"ע של תנועת השבתאות.

אני תמיד מדגיש, כשנודע על רב שעשה מעשים רעים או אפילו מעשים איומים, צריכים להיזהר מאוד לפני שנפסוק, "הוא לא היה רב!"

אסור לקחת כהנחה פשוטה שמדובר ברמאי שהכול היה בלוף אחד גדול. כאמור, ברור שיש כאלה. אבל לרוב, אם האדם היה מוחזק אצל הציבור כרב, זה אומר שהוא כן רב. הוא כן תלמיד חכם. ייתכן גם והוא היה צדיק. אפילו צדיק גדול. זה שהוא בסוף התגלה כאחד שעשה מעשים מאוד רעים אינו סותר את העובדה כי הוא היה רב ותלמיד חכם או אפילו צדיק.

גם לתלמידי לחכמים וצדיקים יש יצר הרע, ולכן חז"ל אומרים לנו "אל תאמן בעצמך עד יום מותך".

מעבר לכך, חשוב מאוד לדעת שבהרבה מקרים - במיוחד כשמדובר בפגיעות בילדים קטנים - זה לא רק סתם יצר הרע אלא מחלה נפשית. זה לא אומר שלא הייתה מעורבות של היצר הרע, ובוודאי אינו אומר שלא הייתה בחירה לאותו אדם להתמודד נכון עם הניסיון שלו.

הוא היה יכול להושיט יד לעזרה. להרחיק את עצמו מהניסיון. ועוד טצדקי למנוע בעד עצמו מלחטוא.

אבל בהקשר של השאלה, חשוב לדעת כי כמו שמחלות גופניות פוקדות גם תלמידי חכמים וצדיקים מטעם הכמוס עם היושב בסתר עליון אשר מחשבותיו אינם מחשבותינו ודרכינו אינם דרכיו, כמו כן מחלות נפשיות יכולות לפקוד אותם ואם הם לא יתמודדו נכון הם יכולים ליפול קשה רח"ל.

אנשים כאלה, לא נראה נכון להגדיר אותם כצבועים. הם לא סתם בלוף. נכון, כמעט ואין מקרה שאפשר להתחמק מצו "מפרסמים את החנפים מפני חילול השם" ו"לא תעמוד על דך רעך" כי אין מרחמים בדין והצלת הרבים תלויה בזה. אבל בקשר לשאלה הנוכחית, האנשים שנופלים לפח היצר שהתגבר עליהם או המחלה הנפשית אשר שודדה אותם, לא הייתי מתאר כ"מרשים לעצמם לעשות מה שבא להם". זה לא שהם הרשו לעצמם אלא שהם לא התמודדות נכון עם הניסיון ולא טיפלו בעצמם בצורה נכונה.

שיהיה ברור, אין בדברים אלה שום ניסיון להצדיק אותם שהתקפלו תחת לחץ היצר או המחלה שהכריעו אותם. אדם שעושה דברים רעים כאלה ולא יעשה תשובה (וכמו שכתבנו בניוזלטר קודם, האלף-בית של תשובה זה לתקן את המעוות כלפי האדם שפגע בו ואכמ"ל), גם אם הוא באמת תלמיד חכם וצדיק בשאר ענייניו, בשם רשע ייקרא. ובפרט אם הוא חוזר על קיאו ושונה בחטא. זה שהיה לו ניסיון גדול מצד היצר הרע או מצד סטייה מינית קשה אינו פוטר אותו מן האחריות להתמודד נכון ולטפל בעצמו.

לגבי החלק של השאלה איך הם לא רואים את הסתירה - לי נראה כי זה ברור שהם כן רואים את הסתירה, לפחות בתחילת דרכם. חז"ל אומרים שמי ששנה בחטא זה נעשה לו כהיתר. ייתכן ובהמשך הדרך הפוגע יתחיל להגיד לעצמו "מאה וחמישים דרכים לטהר את השרץ", אבל בתחילת הנפילה אני חושב שהם יודעים שזה נוגד את כל מה שהם בעצם מייצגים. הם יודעים שהמעשים הרעים האלה מנוגדים לכל הערכים התורניים שלהם.

רק מפני הגאווה והבושה הם לא מושיטים יד לעזרה ולא מטפלים בעצמם.

זה לא אמור להיות מפתיע שקיים באדם צדיק האפשרות לחטוא. בני אנוש הם יצורים מורכבים. קיימים בנו בו זמנית מחשבות סותרות. כל מיני יצרים. רגשות שונים... על דרך מה שאמרו חז"ל שהכליות יועצות הלב מבין הלשון מחתך והפה גומר. יש את היצה"ר שמייעץ מצד אחד והיצה"ט שמייעץ מצד שני, ועל הבוחר מוטלת האחריות לבחור. אך טבעי ומצופה הוא שלפעמים הבוחר לא יבחר טוב.

עצם המציאות של בחירה מחייבת כך.

המהר"ל אומר שזה שאדם וחווה חטאו ביום הששי לפני כניסת השבת, כלומר בתוך ששת ימי בראשית, זה מראה לנו כי המציאות של חטא היא חלק מעצם הבריאה. הוא לא דבר חיצוני שאיך שהוא נחת כאן כאיזה וירוס שמדביק את הגוף ומשבש את המערכת.

חטא זה לא "שיבוש המערכת" אלא חלק מן המערכת.

עצם המציאות הזו של בחירה ואפשרות לחטוא אומרת שאנו צריכים לצפות שמדי פעם יהיו צדיקים - אפילו גדולים ביותר - שיפלו מאיגרא רמא לבירא עמיקתא.

הרי כתוב, הן בקדושיו לא יאמין ואין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם (רש"י ויצא לא:מב).

אדרבה, אילו היו כל הצדיקים כולם במשך כל הדורות נשארים בצדקותם מהחל ועד גמירא ואף פעם לא היינו רואים צדיק שנהפך לרשע, זה היה אומר דרשני!!! זה סוג של "סטטיסטית זה בלתי אפשרי!" כי הרי האדם מורכב. יש יצר הרע. ובאנשים גדולים דווקא יצה"ר הרבה יותר גדול. אז לא ייתכן שאף פעם לא יקרה שיהיה צדיק גדול שיפול. הפוך. אך מצופה הוא שכך יקרה מדי פעם.

עם כל זאת, חשוב מאוד להדגיש ולשים לב לכך כי למרות כל הסיפורים שיש, ואכן יש מדי הרבה, זה עדיין המיעוט דמיוטא. כלומר, גם אם ניקח אם כל האנשים הצדיקים שנפלו ובכך עשו חילול השם נורא ואיום, זה עדיין אחוז קטן מתוך כל הצדיקים וגדולי התורה.

ממבט רוחבי, עצם העובדה כי לפעמים יש אפילו תלמידי חכמים גדולים וצדיקים שנופלים ונהפכים לרשעים אינה אמורה לזעזע את היציבות של האדם. ברור שברמה הספציפית של כל מקרה לגופו זה אמור להיות כואב,

ולפעמים אפילו מחריד, בצורה נוקבת. אבל מבחינה אובייקטיבית, כשמסתכלים על עצם קיום התופעה, זה לא אמור להרוס לאדם את היציבות בחיים שקיימת תופעה כזו.

וכאן צריכים לשים את לב לנקודה האמיתית.

אדם שנחשף לתאונת דרכים קשה, זה יכול לערער אצלו תחושת הבטחון בנהיגה או נסיעה בכלי רכב. אי אפשר להאשים אותו אם מאותו יום והלאה לא ירצה אף פעם להיכנס לכלי רכב. אבל מבחינה שכלית אובייקטיבית, ברור שזה לא הגיוני.

הרי ידוע מראש שמדי פעם, לצערנו הרב, יהיו תאונות דרכים. גם קשות. עצם המציאות של מיליוני כלי רכב נוסעים במהירות גבוהה, והעובדה שאי אפשר למנוע כליל אנשים שנוהגים בצורה מסוכנת ומסכנת, עצם מציאות זו אומרת שמדי פעם יהיו תאונות קשים.

יודעים את זה מראש. סוג של "אדעתא דהכי".

ועם זאת, יודעים גם שלמרות כל התאונות הרבות שיש, זה עדיין מיעוטא דמיעוטא מכלל כל מיליארדי הקילומטרים של נסיעות בשנה. לכן, מבחינה גלובלית, אם האדם ינקוט בצעדים סבירים כדי לעשות את הדבר הזה כמה שיותר בטוח, זה נכון לראות את הדבר הזה שנקרא נסיעה בכלי רכב כדבר שהוא בטוח.

נראה לי שזה משל יעיל לעניין איבוד אמונת חכמים בעקבות חשיפת פרשיות קשות של פגיעות מיניות וכדומה מצד אנשים שהיו מוחזקים כרבנים וצדיקים.

זה יכול לערער את תחושת הבטחון בחיים.

זה לא רק ענין ספציפי של ערעור אמונת חכמים, אלא כל פרשייה כזו מטבעה יכולה לזעזע את אמות הסיפים של החיים. גם כשזה לא אדם שהיה נודע כרב או צדיק, אלא סתם אדם שהיה נודע כאדם טוב ישר ואמין כמו שכן, חבר בעבודה, חברותא, מנהל מוסד, וכו'. לא מדובר ב"רב גדול" או "צדיק גדול", ובכל זאת כשדבר כזה מתגלה, להרבה אנשים מדובר בטלטלה של ממש.

נראה לי שזה בגלל שעד לאותו רגע חשבנו שיש לנו את הכול ברור. הכול מסודר בראש. סוג של, "אני יודע מי הם האנשים הטובים ומי הם האנשים הרעים. אני נדבק בהטובים ויהיה לי טוב". אבל פתאום הקערה נהפכת על פיה! והאדם מבולבל. "רגע, מה זה?! זה לא אמור לקרות!!"

לכן, אנשים נוטים לפסוק בבית המשפט של מחשבותם, "אה, כמה טוב שגילינו שההוא היה צבוע. זאב בעור כבש! בלוף אחד גדול!" כי האדם מנסה להחזיר את עצמו ליציבות. "טוב, חשבתי שהוא מן הטובים, אבל עכשיו אני יודע שהוא בעצם מן הרעים. היה לי מסוכן אבל עכשיו ברור השם אני בסדר. מכאן ולהבא אני צריך להיות יותר זהיר לפני שאחליט מי הוא מן הטובים ומי הוא מן הרעים..."

אבל זה בעצם מבט פשטותי וחסר בגרות. כי זה לראות את הכול שחור לבן בזמן שהאמת היא שיש המון המון אפור בעולם. סוג של אור וחושך משמשים בערבוביא.

אז תכליס מה עושים? איך אדם אמור לחזור ליציבות בעקבות חשיפה לתאונה קשה או פרשייה קשה של פגיעה מינית?

כאמור, אי אפשר להאשים אדם שלא מצליח לחזור ליציבות אם הוא "נשרף" מאוד קשה.

עם זאת, זה ברור שזה לא לטובתו שלא יחזור ליציבות.

אז תכליס מה עושים?

קודם כל, במקרה הצורך, צריכים לטפל בטראומה. לדוגמה, אדם שרבו התגלה כפוגע סדרתי, זה בהחלט עלול לגרום לו טראומה של ממש לכל דבר ועניין!

על ידי הטיפול בטרומה, לאט לאט הוא יוכל לחזור לפעולה על פי הפיקוד (המוח/השכל) ולא על פי המנוע (הלב/הרגשות). והפיקוד יכול לומר לו שני דברים על דרך היסוד שנאמר על ידי הגאון זקן המשגיחים רבי אביגדור מילר זצ"ל שיש שני דרכים כלליים בחיים. אחד הוא "הכביש המהיר" והשני הוא "הכביש האחורי העוקף". ושניהם "גמים".

גם זו לטובה - זה הכביש המהיר של החיים.

גם זה יעבור - זה הכביש העוקף.

שני הדרכים לגיטימיים. ברור שהכביש המהיר עדיף פי כמה, אבל גם הכביש העוקף בסופו של דבר יוביל ליעד. דומה לכך הוא בענייננו. אדם יכול להגיד לעצמו ולהפנים את העובדה שבסופו של דבר כאן בעולם הזה אין אופציה אחרת מללכת לפי ההסתברות ולא לפי הוודאות.

כי בעצם אין וודאות בענייני העולם הזה.

יש רק הסתברות ועל האדם לבחון מה היא ההסתברות שלפיה יפעל. וההסתברות היא שלמרות שקרתה תאונה קשה או נחשפה פרשייה קשה, לרוב זה לא קורה. לכן רק סביר הוא, אחרי שהאדם עובר את התהליך של התאבלות נכונה, שיקיים בעצמו "התנערי מעפר קומי" ולהמשיך הלאה בחיים.

גישה זו היא כמו "הכביש העוקף". סוג של גם זה יעבור. היא גישה לגיטימית ויעילה אם אמנם לא המועדפת ביותר.

יש עוד דרך. דרך גבוהה. כביש מהיר.

רובנו, מן הסתם, אינם אוחזים שם, אבל יש כאלה שהם באמת שם, ושאר האנשים יכולים לעבוד על זה לאט לאט וכל אחד ישיג כמה שהוא ישיג ממנה.

הדרך הזו היא דרך האמונה והבטחון. סוג של גם זו לטובה.

דרך הזו אומרת שבסופו של דבר אנחנו נמצאים פה לעשות את רצון אבינו שבשמים. לא פחות ולא יותר. לכן, בכל רגע נתון, עלינו לשאול את עצמנו רק שאלה אחת בלבד: מה הקב"ה רוצה ממני ברגע הזה?

אם אדם גילה שרבו ביצע מעשים מגונים, עליו לשאול את עצמו, "אוקי, מה הקב"ה רוצה ממני עכשיו?" עד אז, אם לא הייתה לו אפשרות לדעת שהוא לומד אצל אדם שלא ראוי ללמוד ממנו, אז זה היה קיום של רצון השם שהוא למד אצלו. כי הרי כולם חשבו שהוא רב צדיק שראוי ללמוד ממנו ולא היה אפשר להם לדעת אחרת.

נו, ומה עכשיו?

פשוט. הוא צריך למצוא רב חדש.

כי הרי ברור שרצון השם הוא שכל אחד יקיים בעצמו "עשה לך רב" ויסמוך על רבו ויאמין בו. אם רב אחד נפסל על פי פרמטרים תורניים אובייקטיביים, אוקי, זה אומר שכעת רצון השם הוא שאפסיק ללמוד ממנו ולסמוך עליו, ואמצא מישהו אחר לשמש כרבי שאסמוך עליו ואאמין בו.

אדם שבאמת חי כך, ואני חוזר ומדגיש כי נראה לי שרובנו הגדול ממש איננו אוחזים שם, אבל מי שזכה באמת לחיות כך, נראה לי - ואני אומר את זה מתוך השערה בעלמא כי אני אישית בוודאי לא נמצא בדרגה גבוהה כזו! - שאדם כזה שום דבר לא יכול לזעזע אמות הסיפים של חייו. כי אמות הסיפים של חייו הם אך ורק דבר אחד ויחיד בלבד: "מה הקב"ה רוצה ממני ברגע הזה".

ואת זה, אין אף אחד ואין אף מקרה בעולם שיכול להזיז לו. אפילו כחוט השערה.